

המתחנות העדתית הגיעה לשיאה. בחצי תריסר מקומות — מקריית-שמונה עד שכר-נות ירושלים, מחצור עד קרית-גת — הגיעה עד לסף ההתקוממות האלימה, נעצרה רק הודות לגיוס טוטאלי של מודיעי מנגנון החושך, איום בנשק חם והפעלת כל הקיוד לינגים השכיחים מראשי העדות.

היה משהו סמלי בכך כי דוקא ברגע זה נפטר האיש, העומד בראש המנגנון היחיד במדינה, הנושא את התואר „אשכנזי“ בג' לוי: הרב הראשי האשכנזי אייזיק הלוי הר"צ (ראה להלן). כי מוסד העדה הוא דתי, הוא שייך לבית-הכנסת, לבית-הדין הרבני ולבית-הקברות.

לכן, עם מותו של הרב הרצוג, נולדה מעצמה תביעה לאומית גיונית: שלא לבי-חור בכלל ברב אשכנזי חדש, אלא להשאיר בארץ רק רב ראשי יחיד, שיהיה פעם אשכנזי ופעם ספרדי. כל עוד לא תונהג רפורמה חיונית זו, יישארו כל הדיבורים על מיוזג העדות הלצה תפלה.

דת

היהודי השקט

„כשמת הרב קוק“, היראה השבוע בקול-רם רב שחור מהלחיתו של הרב אייזיק הלוי הרצוג, „בכתה כל ארץ-ישראל. כשמת הרב עזריאל, נאנחה כל הארץ. אולם כשמת הרב הרצוג, שאלו רבים: מי זה היה?“

אם צדק האיש בהערכה זו, הרי אין להטיל את האשמה על הרב הראשי האשכנזי, שהובא השבוע למנוחות. חסיבה היתה עמוקה יותר: מאז ימי הרב קוק התרחק רוב העם מן הדת המאורגנת.

אולם מבחינה אחת תרם הרב הרצוג להחליף את עצמו חי בעולם אחר, רחוק מן הסתרימכר של העסקנים הדתיים.

דוקטור מושרש. כי הרב אייזיק הלוי הרצוג הורחק מן העולם במתכוון, עוד מראשית ילדותו. אביו, יואל, הרב של יוצאי מזרח-אירופה בפאריס, דאג לשמרו מרוחות העולם, גידל אותו בדלת אמות של ביתו. עד גיל 17 לא ביקר הפאריסאי הצעיר, בן העיירה הפולנית לומז'ה, בבית-ספר רבני הוא למד בביתו.

אולם כאשר החליט הצעיר המוכשר והמתמיד ללמוד באוניברסיטה, לא קשה עליו הדבר. תוך שנים ספורות הפך דוקטור משולש באוקספורד: למשפטים, לפילוסופיה ולהיסטוריה. למד שפות שמיות ומדע-המורה. יתכן שהרצוג היה חי את חייו בשקט, כרב מלימד אך בלתי-ידוע בפרי-שדה לולא בא המפנה בחייו. הוא נשא לאשה את שרה הילמן, בת אב בית-הדין הרבני בלונדון.

הרבנית היפהפיה מיוזג באישיותה מידה בלתי-רגילה של אמביציה מפוכחת והצנעה עצמית. בעמדה מאחורי בעלה מבלי להתיבלס, כיהנה את חייו לקראת הכסא הרם של רב ראשי בישראל.

סמל בעל צילינדר. הרצוג לא ניסה למלא את מקומו של קודמו, אברהם יצחק הכהן קוק, שהיה אישיות לאומית בעלת שיעור-קומה נדיר, המתחרה הראשי (ועטור) ההצלחה) בין הציונות לבין הדת. אולם בשלהי מלחמת-העולם השנה הגיע גל של העלה אותו, כמעט בעל כורחו: הוא ביקר אצל גדולי העולם, מלכים ושגרירים, הוציא מן האפיקור תפישון שחייב את הכנסיות הקאתוליות להחזיר ליהדות כ-12 אלף ילדים, שניצלו בימי השואה עליידי נזירים. האיש השקט, שכל תקוותו היתה לשבת בבית ולעסוק בתורה, הפך לדמות מוכרת בכל שדות-התעוזה של אירופה. בצילינדר השחור, חליפת-המשי השחורה והמקל בעל גולת-הכסף, הפך כמעט לדמות סמלית.

טרוריסטים — נגד טרור. אחרי מבחן זה, בא משבר. הרצוג, שסולד מכל שיפכת-דמים, נרתם למסע המוסדות הציוניים נגד הארגונים הפורשים. כשנשלח אל הלורד מוין, או שר הממשלה הבריטית לעניני המרחב, כדי להשתדל אצלו למען עציני אצילי ולחיי באייתריאה, הושפע עליידי מוין (שנהרג כעבור זמן קצר בידי לחיי), טס במטוס המפקדה הבריטית לאייתריאה, הטיף באוזני העצינים נגד הטרור.

בהקמת המדינה ראה „אתחלתא דגאולה“, התכוון לעבד חוקה דתית למדינה. אולם כוחותיו אולו במהרה. במשך שנים ארוכות, הסתגר הרב בעולמו, הסתפק בניסיון בקשי-יום של יחידים. טוב-לבו הפך לאגדה. השבוע, בגיל 71, חזל אייזיק הלוי הרצוג לעזור להולת.

איש הוודי

זויד בן-הרוש יורד במדרגות המחברות את הדף-הכרמל עם ואדי סליב. בן-הרוש נר עם אשתו ושתי בנותיו בדירה קטנה בוואדי, בו השתכן מן ה-

שם אחד חור וצף על פני המאורעות של ואדי סליב: שמו של זויד בן-הרוש. בשכונה עצמה לחשו התושבים את שמו ביראת-כבוד, כראש „הועד“ הכליכולי; בתיאורים ראשונים בתענוגות הווכר שמו כמארגן ההפגנה שצעדה בבוקר אל מטה המשטרה; הוא עצמו הודה בארגון ההפגנה; הכחיש כל אחריות למה שארע לאחר מכן; כאשר הגיעו ההתפרעויות לשיאן, קרא לו אבא חושי, ביקשו להרגיע את הרוחות בוואדי סליב; סגן-ניצב יששכר שפי, מפקד נפת חיפה, הצטרף בשבועה; „לדעת, מוסף בן-הרוש מאחורי כל המאורעות של יומיים אלה בחיפה.“

מיהו, בעצם, בן-הרוש: מהפכן, מסית, מנהיג שנוגד בן-לילה? דמגוג המתכוון להיבנות מליבוי יצרים עדתיים? עסקן ציני הרוכב על סוס התסיסה העדתית?

תושבי ואדי סליב הסירוהו מוזמן. ליתר תושבי הארץ ניתנה הזדמנות זו רק השבוע. אל האולם המרכזי של בית-המשפט המחוזי בחיפה נכנס גבר כחוש, נמוך-קומה, בעל שיער גלי שחור מסורק למשעי, ועיניים חומות כהות. זויד בן-הרוש בא רגע שעה לפני המועד שנקבע לו, למסור עדות בפני ועדת-החקירה הציבורית. שנתמנתה לחקור את מאורעות ואדי סליב.

הוא עלה על דוכן העדים, נשבע לומר את האמת כולה. היתה זו אמת צורבת, סובייקטיבית, גודשת-מרידות ולעתים קרובות בלתי-ניצמיה. עדותו הבהירה היטב, כי כיושב-ראש ארגון ליכוד עולי צפון-אפריקה, אנו עסקן ציבורי מן הסוג המקובל בארץ, כי אם בן-עדה לכל דבר. סיפורו יכול להיות סיפור כל מארוקאי בישראל.

פטיציה ליציאה לקרב

ה סיפור מתחיל לפני 35 שנה, בקר בלאנקה. זויד בן-הרוש נולד כצעיר שבין ארבעת בני משפחה יהודית בינונית. מלבד הבנים היו גם ארבע בנות, שחיו ללא רוחה, אך גם ללא מחסור, באווירה מסורתית. הוצר נשלח לבית-ספר אליאנט, למד שם שבע שנים לפני שהמצב הכלכלי בבית אילצו לצאת לעבוד. אלא שליבו לא היה נתון לעבודה אפורה. הוא חלם על הרפת קות, על מעשי-גיבורה. ההזדמנות הגדולה לצאת למרחב באה עם פלישת בנות-הבית לצפון-אפריקה, במלחמת העולם השנייה. בן-הרוש התנדב למחנה האפריקאי, חטיבת ילי-דים שאורגנה במסגרת צבא צרפת החופשית. בן-הרוש, שידע כתוב וקראו (צרפתית), התגלגל במהרה לתפקיד פקידותי בפלוגה של מתנדבים ערביים. היהודי, ששמע על התעללויות הנאצים לחלם על יציאה לקרב, הועבר מתפקיד מינהלתי למשנהו, עד שכב סוף מצא את עצמו עם עוד 15 חיילים יהודים ביחידת אספקה. ביומתו, חתמה כל הקבוצה על פטיציה לעבור ליחידה קרבית

בחזית הטוניסית, שם התנהלו קרבות עזים. היתה זו הפעולה הציבורית הראשונה של בן-הרוש כמארגן ומגיש פטיציות. התוצאה: 21 יום מאסר. אחרי המאסר עברו כל 16 היהודים בדיקה רפואית. הרופא הגדודי קבע אבחנה אחידה: לא כשר לשרות. אותו לילה כבר ישן בן-הרוש בביתו, חייל משוחרר.

טרבוש במקום כובע

ה חיים האזרחיים ארכו רק כמה חדשים. שוב התגייס בן-הרוש, הפעם לחיל-הים הצרפתי, ושוב צורף ליחידה של ילידים ערביים. מדיהם של אנשי יחידה זו היו דומים בכל דבר למדי המלחים הצרפתיים, אלא שבמקום כובע לבן חבשו לראשם טרבוש. היהודים, שחשבו את עצמם צרפתים לכל דבר, נפגעו בתחושתם הלא-רמית מן הטרבוש הערבי; הם גם לא יכלו לקנות משקאות חריפים בבארים, כי אסור היה לבעלי-הבארים למכרם לחיובשי-טרבוש. על רקע זה אירגן בן-הרוש את התמרדותו השנייה. ערב יחדו דחה את חבריו למכור את הטרבושים; את תמורתם הוציא

או על משקאות בבארים. העונש: 24 יום בית-סוהר וסילוק מן הצי. „כבר או לא יכולתי ליכול הפליה“, סיפר בן-הרוש. שער ההרפתקות הצבאיות נגועל סופית: בן-הרוש חזר לעבוד בבית-המלאכה לאיני-קים, והחל רוקם חלום חדש: לעלות לארץ-ישראל.

הוא ידע כי בארץ ישראל מתנהלת מלחמה נגד האנגלים וכי מתקרבת הכרעה גורלית. ידידיו הפגישוהו עם שליח שבא מארץ-ישראל, ופעם אף השתתף באסיפה ציונית בבית-כנסת. „אנחנו מוכנים להביא ארצה כל יהודי הרוצה בכך!“ הבטיחו השליחים. זויד בן-הרוש, 24, החליט לעלות. הוא לא היה חבר תנועת-נוער, לא היו לו הקשרים אל ארגוני-העלייה. הוא שמע רק כי העולים מתרכזים באלג'יריה, לפני הפליגה. הוא החליט לנסוע לאלג'יריה.

הוא הגיע למחנה-אזילים קטן על הר חוף, כ-300 קילומטרים מאלג'יר. שם התרכזו במרוצת השבועות למעלה מ-700 יהודים, חיכו לבוא האניה. תנאי-המחיה היו קשים ביותר. המזון דל. המועמדים-לעלייה מכרו חליפות ושעונים לרועים הערביים בסביבה תמורת כמה פיתות. היו כאלה שרטנו

בן-הרוש מעיד

בפני ועדת-החקירה הציבורית לעניני ואדי סליב. הוא נראה בתמונה כשירו חשמלית על ראשו וחימית על התנייה, נשבע לומר את האמת. עדותו-הייתה הארוכה והמסעירה ביותר, שנשכח-כיומיים.